

LIETUVA: 1 GRUPĖ

Lietuvos Vyriausybė visiškai atitinka minimalius prekybos žmonėmis eliminavimo standartus. Per ataskaitinį laikotarpį Vyriausybė toliau demonstravo rimtas ir tvarias pastangas, todėl Lietuva išliko 1-oje grupėje. Buvo nuteista ženkliai daugiau prekyba žmonėmis kaltinamų asmenų; padidintas finansavimas NVO vykdomoms paramos aukoms programoms, tokiu būdu padidinant aukų ir rizikos grupėje esančių žmonių, kuriems teikiama parama, skaičių; įgyvendinamos vaikų globos sistemos reformos, pvz., vaikų iškelimas iš valstybinių institucijų, tokių kaip globos namai. Nors Vyriausybė ir atitinka minimalius standartus, buvo tirta ir baudžiamojon atsakomybėn patraukta mažiau bylų. Nepakankama aukų apsauga tyrimo ir teismo proceso metu trukdė teisėsaugos darbui. Nustatyta mažiau nukentėjusių vaikų dėl kai kurių tarnybų nepakankamos kompetencijos atpažinti prekybos vaikais indikatorius. Valdžios institucijos nenuosekliai įgyvendino aukų nustatymo ir informavimo mechanizmus visoje šalyje, ypač kaimo vietovėse, kur pareigūnų gretose vyravo tendencija kaltinti aukas.

PAGRINDINĖS REKOMENDACIJOS

Efektyviau tirti bylas, susijusias su prekyba žmonėmis prostitucijos ir darbo tikslais, bei efektyviau kaltuosius patraukti baudžiamojon atsakomybėn pritaikant įkalinimo bausmę; padidinti pajėgumus aukų nustatymui, ypač vaikų, pasitelkiant intensyvesnius mokymus policijos pareigūnams ir vaikų apsaugos tarnybų pareigūnams; įgyvendinti formalius aukų nustatymo ir informavimo mechanizmus visoje šalyje, ypač kaimo vietovėse; apsaugoti aukas nuo grasinimų ir pakartotinės skriaudos tyrimo ir teismo proceso metu; teikti specializuotas paslaugas nukentėjusiems vaikams globos namuose ir mišrios paskirties prieglaudose; užtikrinti, kad nukentėję asmenys turėtų galimybę pasinaudoti psichologo paslaugomis apklausos proceso metu; teikti daugiau mokymų tyrėjams ir prokurorams apie įkalčių, paremiančių aukų parodymus, rinkimą; parengti mokymus pareigūnams apie darbą su aukomis ir apie skirtingas prekybos žmonėmis formas.

BAUDŽIAMASIS PERSEKIOJIMAS

Vyriausybė sumažino teisėsaugos pajėgumus, tačiau nuteistųjų skaičius išaugo. Baudžiamąjį kodeksą 147 ir 157 straipsniai kriminalizavo prekybą žmonėmis prostitucijos ir darbo tikslais, nustatydami pakankamai griežtas bausmes – nuo 2 iki 12 metų įkalinimo, o, kalbant konkrečiai apie prekybą žmonėmis prostitucijos tikslais, bausmės buvo proporcingos, lyginant jas su kitais rimtais

nusikaltimais, tokiais kaip išžaginimas. Valdžios institucijos pradėjo 11 tyrimų (1 tyrimą dėl seksualinio išnaudojimo ir 10 dėl išnaudojimo darbui, įskaitant išnaudojimą nusikaltimams daryti ir priverstinį elgetavimą), palyginus su 35 tyrimais 2017 metais. Vyriausybė pradėjo 31 įtariamo prekyba žmonėmis asmens baudžiamąjį persekiojimą (2017 metais – 54) ir nuteisė 44 prekiautojus žmonėmis, vadovaujantis 147 ir 157 straipsniais (2017 metais – 20). Beveik visi prekiautojai žmonėmis buvo nubausti įkalinimu nuo 1 iki 8 metų. Visgi 8 prekiautojų žmonėmis įkalinimas buvo atidėtas, o dar 4 sumokėjo baudą. Pasak pareigūnų, tiriant prekybos žmonėmis bylas nebuvo lengva rinkti įkalčius, ypač, jei nusikaltimai buvo įvykdyti užsienyje. Valdžios institucijos bendradarbiavo su užsienio tarnybomis 32 tyrimų atveju, palyginus su 21 atveju 2017 m. Generalinė prokuratūra gavo vieną prašymą dėl ekstradicijos (tiek pat 2017 m.) ir išdavė 2 Europos arešto orderius prekybos žmonėmis bylose (5 orderius 2017 metais). Valdžios institucijos nepranešė apie tyrimus, baudžiamuosius persekiojimus ar nuteistus valstybės pareigūnus, prisidėjusius prie prekybos žmonėmis nusikaltimų.

Šalies policijos pajėgos organizavo prekybos žmonėmis nusikaltimų tyrimui skirtus seminarus ir konferencijas, kuriose dalyvavo 30 policijos pareigūnų, 72 teisėjai ir 33 specialieji prokurorai. Pasienio apsaugos tarnyba organizavo prekybai žmonėmis skirtus seminarus 36 pasienio pareigūnams. Vidaus reikalų ministerija organizavo seminarus penkiose savivaldybėse. Juose dalyvavo apie 220 vietos pareigūnų ir teisėsaugos atstovų.

APSAUGA

Vyriausybė toliau dėjo pastangas apsaugoti aukas. 2018 m. nustatytos 58 aukos (2017 m. – 60); 3 iš šių aukų buvo nepilnamečiai, kai tuo tarpu 2017 m. jų skaičius siekė 8. Vyriausybės finansuojamos NGO parėmė 239 prekybos žmonėmis aukas ir rizikos grupėje esančius asmenis (2017 m. – 219 aukų). Centrinė valdžia skyrė 165 000 eurų (189 220 JAV dolerių) NVO paramos aukoms programoms vykdyti, 2017 m. suma siekė 115 000 eurų (131 880 JAV dolerių); savivaldybės skyrė 48 000 eurų (55 050 JAV dolerių) prekybos žmonėmis aukoms paremti. Vyriausybė padėjo 19 užsienyje išnaudotų asmenų iš Lietuvos gauti reikiamus dokumentus, teikė jiems konsultacijas bei bendradarbiavo su vietos NVO dėl papildomos pagalbos. Valdžios institucijos įgyvendino formalius aukų nustatymo ir perdavimo mechanizmus, tačiau stebėtojai pranešė, jog valdžios institucijos kai kur šalyje nepilnai jomis naudojosi. Stebėtojai pranešė, jog tendencija, kai vietos valdžios pareigūnai kaltina prekybos žmonėmis aukas, išliko, ypač kaimo vietovėse.

Valdžios pareigūnai ir toliau nukreipdavo nukentėjusius vaikus į daugiafunkcinius globos namus, nes specialių prieglaudų, pritaikytų nuo prekybos žmonėmis nukentėjusiems vaikams, nėra. Pasak NVO, vaikų priežiūros institucijos stokojo žinių atpažinti prekybos vaikais ženklus, ypač kaimo vietovėse. Seksualiai išnaudoti vaikai, taip pat ir prekybos žmonėmis aukos, galėjo kreiptis pagalbos į nacionalinį paramos centrą Vilniuje. Penki valstybės finansuojami vyrų krizių centrai galėjo suteikti pagalbą prekybos žmonėmis aukoms, taip pat ir suteikti prieglobstį; iš valstybės lėšų finansuojamos NVO suteikė pagalbą 128 nukentėjusiems vyrams. Nukentėję asmenys nebuvo linkę bendradarbiauti su teisėsauga, nes prekiautojai žmonėmis jiems grasindavo šiems įeinant ir išeinant iš teismo salės. Ekspertai nustatė aukų apsaugos trūkumą tyrimo ir teismo proceso metu. Be to, apklausos metu ir po apklausos aukoms trūko psichologinės pagalbos. Teisės aktai numatė 30 dienų laikotarpį, per kurį prekybos žmonėmis aukos iš užsienio gali nuspręsti, ar bendradarbiaus su teisėsauga; su teisėsauga bendradarbiaujančios aukos iš užsienio galėjo gauti laikiną apgyvendinimą. 2018 m. aukų iš užsienio nenustatyta, o 2017 m. jų buvo 20. Nors aukoms buvo suteikiamas advokatas, stebėtojų nuomone, advokatai turėjo labai nedidelę darbo su prekybos žmonėmis bylomis patirtį. NVO dažnai samdydavo privačius teisininkus aukoms ginti. 2018 metais 19 aukų buvo suteiktos kompensacijos: viso – apie 70 000 eurų (80 280 JAV dolerių); 2017 m. 13 aukų buvo kompensuota apie 34 000 eurų (38 990 JAV dolerių).

PREVENCIJA

Vyriausybė dėjo daugiau pastangų vykdyti prevencinį darbą. Vyriausybė skyrė apie 183 000 eurų (209 860 JAV dolerių) nacionaliniam veiksnių planui vykdyti ir vadovavo tarpinstitucinei komisijai, koordinuojančiai kovos su prekyba žmonėmis pastangas. Savivaldybės finansavo ir įgyvendino vaikų institucinės globos sistemos reformas, siekiant iki 2020 metų visus vaikus perkelti iš institucijų į šeimas. Pavyzdžiui, Kaunas perkėlė 79 vaikus iš visų valstybinių institucijų (vaikų globos namų) į globėjų namus. Vidaus reikalų ministerija parengė gaires, skirtas savivaldybėms, kovojančioms su prekyba žmonėmis vietos lygmeniu. Šias gaires pritaikė 19 savivaldybių. Vidaus reikalų ministerija bendradarbiavo su Jungtine Karalyste (JK) kovos su prekyba žmonėmis srityje, pvz., kartu su JK pilietine visuomene teikė paramą aukoms. Vidaus reikalų ministerija surengė informacinę kampaniją lietuvių bendruomenių mokyklose JK ir Ispanijoje. Vyriausybė iš dalies finansavo ir dalyvavo regioniniame projekte, kurio tikslas – Baltijos šalis pateikti kaip tarptautinį šalių, kurios teikia tvarią pagalbą prekybos žmonėmis aukoms ir

stiprina bendradarbiavimo tinklus su kilmės šalimis, pavyzdį. Vyriausybė ir nevyriausybinių organizacijos dalyvavo informacijos kampanijose, kurias organizavo Vidaus reikalų ministerija kartu su regioninėmis savivaldybėmis; šioms kampanijoms ministerija skyrė 53 000 eurų (60 780 JAV dolerių). Policija viešino ir administravo el. pašto dėžutę, į kurią žmonės galėjo siųsti pranešimus apie galimas prekybos žmonėmis situacijas ar prašyti patarimo. Vyriausybė dėjo pastangas sumažinti prostitucijos poreikį. Valstybinė darbo inspekcija penkiuose didesniuose regionuose įrengė centrus, skirtus stebėti prekybos žmonėmis ir neteisėto darbo apraiškas Lietuvos įmonėse, samdančiose darbuotojus iš užsienio. Centruose dirbo atstovai iš įvairių valstybinių institucijų, įskaitant policiją ir migracijos departamentą. Inspekcija tikrino, kaip įmonės verbuoja darbuotojus, ar įmonės samdo darbuotojus iš trečiųjų šalių ir, ar laikosi kovos prieš prekybą žmonėmis įstatymų. Be to, Valstybinė darbo inspekcija ir policija tikrino statybų aikšteles, siekdamos užtikrinti, kad darbdaviai laikytųsi įstatymų, reglamentuojančių atvykėlių iš trečiųjų šalių darbą. Generalinė prokuratūra organizavo kovos su prekyba žmonėmis mokymus, kuriuose dalyvavo 15 darbo inspektorių. Valstybinė darbo inspekcija taip pat visoje šalyje organizavo penkis mokymus, kuriuose dalyvavo 42 inspektoriai.

BENDROS PREKYBOS ŽMONĖMIS PADĖTIES ŠALYJE APRAŠYMAS

Pranešama, jog per pastaruosius penkerius metus Lietuvoje prekiautojai žmonėmis išnaudojo aukas iš šalies ir iš užsienio; be to, užsienyje yra išnaudojamos aukos iš Lietuvos. Teisėsauga praneša, jog dauguma prekybos žmonėmis atvejų buvo susiję su lietuvių organizuotais prekybos žmonėmis tinklais, orientuotais į aukas iš Lietuvos. Prekiautojai žmonėmis išnaudoja vyrus ir berniukus iš Lietuvos kriminalinei veiklai, pvz., vagystėms iš parduotuvių, ir lietuvės moteris bei vaikus prostitucijai Vakarų Europoje ir Skandinavijoje. Moterų ir mergaičių išnaudojimo prostitucijai šalies viduje padėtis išliko nepakitusi. Pranešama, jog padaugėjo vyrų, nukentėjusių nuo priverstinio darbo ir priverstinės kriminalinės veiklos. Jų skaičius sudarė didžiausią procentą nustatytų prekybos žmonėmis aukų. Darbininkai iš Baltarusijos, Rusijos ir Ukrainos susiduria su pavojumi tapti išnaudojimo darbui aukomis transporto, statybos ir laivybos sektoriuose. Apie 2800 vaikų, gyvenančių 90-yje vaikų globos namų, susiduria su itin didele rizika tapti prekybos žmonėmis aukomis.